

РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ВИКЛАДАЧІВ СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В 30-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

В.В.Снагощенко кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних
відносин та методики навчання історичних дисциплін
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Snagvalentina2016@gmail.com

Е.В.Семешин студент НН інституту історії та філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
edvardhannover@gmail.com

У статті висвітлено еволюцію ставлення радянської влади до інтелігенції, зокрема викладачів Сумського державного педагогічного інституту в 30-х роках ХХ століття. Визначено основні причини, регіональні особливості розгортання масових репресій проти людей творчої праці в 1930-х роках.

Наведено конкретні приклади, поіменний перелік представників інституту, визначених як «антирадянський елемент» та «вороги народу», які були піддані масовим репресіям.

Ключові слова: інтелігенція, гуманітарна інтелігенція, репресивно-каральна політика.

Зі становленням незалежності України перед історичною наукою постало завдання заповнити істотні прогалини, що мають місце у дослідженні історії нашої держави, реконструювати історичний процес у його повному обсязі і багатогранності. Вивчення проблем 1930-х рр., передусім становища педагогічної інтелігенції, відмови від ідеологічних догм — як ніколи актуалізується на сьогоднішній день. Нині це питання постало не випадково, адже саме педагоги, науковці, інтелігенція в цілому, знаходились і продовжують залишатись в авангарді суспільної модернізації, забезпечуючи збалансований розвиток чи не в усіх сферах суспільного життя.

Історія політичних репресій на Сумщині за радянської доби (придушення політичної та духовної опозиції шляхом позбавлення волі, життя, обмеження

громадянських прав і свобод) мало знана й на сьогоднішній день недостатньо досліджена. На Сумщині над цією проблемою працювали О. Вовк, В. Голубченко [2], Є. Іванущенко, Л. Корж [11], А. Никифоров [13], Л. Рожкова, Б. Ткаченко [15] та ін.

Метою статті є висвітлення розгортання репресій проти викладачів Сумського педагогічного інституту в 30-х рр. XX століття.

Діяльність Сумського педагогічного інституту розпочалася в 1924 р. Спочатку це були Вищі 3-х річні педагогічні курси, які на початку 1925 р. реорганізовані в педагогічний технікум. У 1930 р. технікум було перетворено в інститут соціального виховання, а в 1933 р. – в педагогічний інститут [12].

На початку 30-х років в інституті відбувається ретельний кадровий відбір, внаслідок якого серед викладачів не залишилося жодного з «першого набору». Найбільш фахово-обдаровані й досвідчені викладачі – представники «старої генерації» були звинувачені у некомпетентності, низькій якості викладання, «нерозробленості навчальних планів з методологічного боку» й зазнали гонінь.

Впродовж 1933-1935 рр. зі складу близько 40 викладачів інституту було вилучено 29 осіб «класово-ворожих націоналістичних недобитків, що намагаються прищепити студентам буржуазно-націоналістичну ідеологію» [11, с. 30-31].

В умовах утвердження диктатури пролетаріату діяли суворі політичні обмеження для тих, хто не міг засвідчити своє робітничо-селянське походження. Це сприяло формуванню негативного ставлення до інтелігенції не лише партійно-державної командної верхівки, а й народних мас. Більшовики, як правило, дивилися на українську інтелігенцію як на реальну чи потенційну націоналістичну силу. Звинувачення в українському націоналізмі стало підґрунтям політичних переслідувань наукової інтелігенції радянської України. Вважалося, що наукова інтелігенція втілює «дрібнобуржуазну національну ідеологію» у вищих навчальних закладах і гальмує проведення радянською державою соціальних перетворень.

Комуністи створили свою систему «правильних» і «помилкових» поглядів у науці. Це дало їм змогу знайти ідеологічне обґрунтування репресивних заходів проти науковців, які були далекі від сприйняття їхніх теорій. Особливо підозріло партійці дивилися на представників гуманітарних наук. Тому одними з перших жертв репресивної політики стали викладачі саме гуманітарного циклу. Така тенденція, на жаль, була притаманна і для викладачів Сумського педагогічного інституту.

У відповідності до наказу № 354 від 24 серпня 1933 р. були звільнені із своїх посад викладачі: доцент української літератури К. С. Вишневська, «як соціально чужий елемент, «бувши дружина білогвардійського полковника», «за просування буржуазно-націоналістичних поглядів у трактовку творчості Винниченка в програмі»; завідувач кафедри мовознавства, викладач літератури Т. Н. Абрамович «за контрабанду націонал-петлюрівської ідеології в учбовій роботі і у програмах з мовознавства», «що є показником свідомого просування ним ворожої ідеології в учбово-педагогічній роботі»; «викладача хемії Г. І. Подоляку, як сина куркуля, розкуркуленого, за приховування ним у поданих до Інституту матеріалах свого соцпоходження і соцстану в минулому»; доцента економгеографії К. К. Осмоловського, «за приховування ним належності до сословних бувших почесних потомствених дворян»; викладача математики І. І. Крамаренка як «виходця із дворян за ідеологією класово-ворожою до радянської влади»; Н. Х. Онацького «як бувшого організатора куркульсько-есерівського руху та націоналістичної просвітництва на Сумщині, ідеолога есерівщини, що виявили з його роботи про селянський рух на Сумщині («1905 рік на Сумщині»)» [5, арк. 22, 22зв.].

Життєвий і творчий шлях Н. Х. Онацького є досить показовим для творчої інтелігенції в Україні того часу. Никанор Харитонович Онацький (1875-1937 рр.) – український художник, педагог, поет, громадський діяч, засновник і перший директор Сумського обласного художнього музею. Ім'я митця тривалий час замовчувалося. Народився він у селі Хоменкове Липоводолинського району на Сумщині у селянській родині. У сім'ї

виховувалася любов до національної культури. Співали українські народні пісні, вишивали рушники та сорочки, писали вірші. Никанор з дитинства виявив хист до малювання. Тому після закінчення сільської, а потім Гадяцької земської школи навчався в Строганівському училищі технічного малювання в Москві. У 1900-1905 рр. – у Одеському художньому училищі Красних мистецтв, згодом у Вищому художньому училищі при Петербурзькій Академії мистецтв. Брав активну участь у революційному русі, розповсюджував заборонену літературу, тому й потрапив під нагляд поліції. У результаті цього, змушений був повернутися на батьківщину. Переїздить до Лебедина і працює викладачем у чоловічій і жіночій гімназіях. Тут він знайомиться з мистецтвознавцем Стефаном Таранушенком, братами Федором та Василем Кричевськими. Митець подорожує по Сумщині, знайомиться з місцями, що пов'язані з перебування у краї Т.Г.Шевченка, створює шевченківський гурток, пише вірші. Гуртківці не тільки читають твори великого Кобзаря, але й захоплюються вивченням національної культури та історії [13].

У 1913 р. царська охранка заборонила діяльність гуртка з формулюванням: «бо мав політичну виразність з більшовицьким та націоналістичним нахилом» [14, с. 150]. У цей же рік Онацький переїздить до Сум, викладає малювання в реальному училищі й кадетському корпусі, бере активну участь у художніх виставках Києва, Полтави, Харкова та інших міст, організовує виставки в Сумах.

Під час бурхливих подій 1917 р. він активно співпрацює з Українською партією соціалістів-революціонерів. Проте невдовзі відходить від цієї роботи і зосереджується на науково-педагогічній та художньо-творчій роботі. Впродовж 20-х – початку 30-х років Н.Х.Онацький викладає в Сумському педагогічному технікумі, а після його реорганізації в педагогічному інституті.

У цей час Никанор Харитонович активно займається громадською діяльністю, був членом «Просвіти», очолював комісію по спорудженню пам'ятника Т.Г.Шевченку в Сумах. Пленум Всеукраїнського археологічного комітету обрав його уповноваженим з охорони пам'яток культури на Сумщині,

а згодом – кореспондентом Всеукраїнського комітету захисту пам'яток культури. Разом з М.О.Макаренком бере участь у археологічних розкопках, публікує ряд цікавих наукових досліджень. А найголовніше створює в Сумах історико-художній музей [13].

Активна творча діяльність та надто зацікавлене ставлення до української національної культури привернули увагу до митця органів ДПУ. Вони вбачали в цьому рецидив українського буржуазного націоналізму, хоча компромату на нього важко було знайти. З 1930-х років життя Онацького стає нестерпним у зв'язку з політичними репресіями. Його почали цькувати, писали клеми, принижувати, вся його діяльність перебувала під пильним наглядом органів ДПУ. Пізніше Онацький писав про причини свого переїзду із Сум: «Я уже увидел, что если не хочу быть на Соловках, то лучше мне убраться самому»[14, с.149]

У листопаді 1933 р. Никанор Харитонович разом із сім'єю переїздить до Полтави. Проте він навіть не здогадується, що їде в пастку. У березні 1935 р. його звільняють з роботи, як колишнього соціаліста-революціонера. Під час арешту в нього вилучили книги української тематики, зокрема «Історію України» М. Грушевського, «Українські співці і кобзарі» М. Сумцова, «Мистецтво Слобожанщини» С. Таранушенка та інші. В одному з висновків НКВС було зазначено, що підбір книг «явно націоналістичний»[14, с.153].

Несподівано в червні 1936 р. справу було припинено: «... поскольку на протяжении всего послереволюционного периода Онацкий ни в чем предосудительном замечен не был, состава преступления в этом нет» [14, с. 154].

Не дивлячись на це, на душі у митця було неспокоїно. Так і сталося у вересні 1937 р. Н.Х.Онацького знову заарештували, а 23 листопада його розстріляли за постановою трійки при управлінні НКВС по Полтавській області. У обвинувальному висновку вказувалось, що він був завербований у контрреволюційну націоналістичну організацію, яка готувала кадри для збройного повстання в країні. Місце поховання митця невідоме. Документальні

матеріали, пов'язані з репресією педагога, художника, поета, викривають ставлення влади до творчих особистостей, які робили посильний внесок у розвиток і збереження національної культурної спадщини.

Типовою для того часу є доля іншого викладача педагогічного інституту активного освітнього діяча, знаного педагога-новатора, автора методичних посібників з педагогіки та української мови, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки, в.о. професора кафедри Юрія Пилиповича Самбреса. Він був членом оргкомітету та Правління педагогічного технікуму (1924-1928 рр.). Юрій Пилипович – автор багатьох актуальних і сьогодні наукових розвідок. Зокрема, «Вивчення рідної мови в школі і вузі», «Дитяче самоврядування», «Педагогічні гуртки в Сумах», «Театральна робота в школі», «Шефство над молодшими школярами», «Методична робота вчителя у школі», «Виховання неорганізованих дітей на вулиці» та ін. Для поширення мовної культури протягом 1926-1927 рр. проводив дослідження (на основі тестових завдань з правопису, стилістики, каліграфії, швидкості написання) в Сумському і Охтирському районах, а також у педагогічному інституті. Працював редактором часопису «Наша освіта», де порушував актуальні питання професійної освіти, методичної роботи й передачі методичного досвіду в народній освіті, подавав бібліографічний огляд педагогічних видань, педагогічні консультації. В Харкові на початку 30-х рр. було видано низку його праць: «Оцінка мови студентів педвузів», «Система безперервного педагогічного практикуму», «Орієнтовна програма педроботи на майдані» та ін.

Разом зі студентами він проводив виховні заходи в школах, організовував окружні конкурси на кращу школу, читав лекції на курсах підготовки вчителів, дбав про поширення педагогічних видань для вчителів, студентів, учнів. Важливого значення надавав краєзнавчій роботі. Студенти записували від жителів цінні історичні відомості, збирали старовинні речі, створювали шкільні музеї. У своїй діяльності педагог підтримував зв'язки з науковцями, передовими педагогами того часу [2, с. 119-120].

Ю. П. Самброса звинуватили в причетності до білогвардійського руху, «зарахували до розряду найбільших контрреволюціонерів», навколо нього склалася нестерпна атмосфера підозрілості, наклепів, доносів. У результаті цього було «досягнуто те, що він із активного діяча перетворився в напівтруп», і в своїх численних листах до вищих органів державної влади «прохав в ім'я революційної законності або покарати або повернути громадянські права» [9, арк.3]. Але його клопотання не були задоволені і в 1931 р. він був звільнений з інституту «як чужеродний елемент» [11, с.32]

Низка викладачів інституту у 1930 р. було заарештовано. Зокрема Леоніда Ріхардовича Гюнтера було заарештовано 2.09.1930 р., звинувачено за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР (антирадянська пропаганда і агітація). З наближення фронту евакуйований на схід СРСР. Помер 29.10.1941 р. у Новосибірській в'язниці. Реабілітований посмертно [14, с. 183]; викладача робітфаку, що діяв при інституті Павла Генріховича Гліксмана. Арештований 16.10.1930 р., звинувачений за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР Судовою трійкою при колегії ДПУ УРСР, 17.08.1931 справу було закрито [10, арк. 17] та ін.

Найбільш вороже влада ставилася до істориків. Причина такої прискіпливої «уваги» полягала в тому, що чимало вчених відмовлялися переписувати історію, чи трактувати історичні події в дусі вимог більшовицького режиму, тому їх намагалися в кращому випадку позбутися з навчального закладу. Досить показовою в цьому відношенні стала справа завідувача кафедри історії, доцента історії України Пилипа Михайловича Арфи. 13 травня 1933 р. директор інституту П. Гудзенко віддає наказ «для обстеження роботи кафедри Історії та викладання історичних дисциплін. З цього числа скласти бригаду в складі керівника бригади тов. Бутка М. В.», «доручити керівникові бригади провести обстеження» та «перевірити наскільки обґрунтовані скарги на недостатню методичну підготовку до навчання викладачів Арфи та Файта, на дисципліну в роботі викладачів, зокрема перевірити наявність прогулів у роботі викладачів щоб усунути їх надалі» [5, арк. 4].

Після проведеної перевірки в новому наказі директора інституту від 23 травня відзначається наступне: «Відмітити, що заява тов. Арфи про звільнення від керування кафедрою подана після видання наказу про обстеження кафедри Історії, що може викликати сумніви, чи не є це бажанням ухилитися від контролю роботи зважаючи на те, що заява подана наприкінці учбового року, – за роботу протягом року відповідає тов. Арфа, а тому в задоволенні прохання відмовити» [5, арк. 7].

Наказом № 355 від 26 серпня 1933 р. Пилипа Михайловича Арфу все ж таки було звільнено із своєї посади по наступним причинам: «не виправдав довір'я з боку дирекції інституту» і припустився таких помилок: «систематична невідповідність із методичного боку, недбайливе ставлення до обліку успішності, внаслідок чого поточний облік успішності був відсутній», «злочинно недбайливе ставлення до проробки програм, доручених йому до викладання дисциплін», «припустив у програмі з історії України буржуазно-націоналістичне тлумачення Центральної Ради, що призводило до розуміння її небуржуазності, «в рецензії на програму з мовознавства Абрамовича дав настанову, що цілком виходить із системи націонал-шовіністичних поглядів, що будувати програми з мовознавства необхідно понад усе, виходячи з оригінального націонал-історичного питання» та «на зборах СПТ своїх збочень не визнав, не дав розгорненої їх критики». «А викладач історії всесвітньої літератури Куриленко, член кафедри мовознавства, не виконав дорученого йому завдання і не сигналізував про наявність націобуржуазних настроїв з боку Абрамовича, Вишневської, Арфи та бачивши недбайливо поставився до виконання своїх обов'язків, винести йому сувору догану» [5, арк. 23, 23зв.]. Йосип Максимович Куриленко – доцент у цілому проводив «активну боротьбу у розкритті буржуазно-націоналістичної контрабанди в інституті». Згодом був звільнений «за зв'язок з куркульським елементом ... незадовільне викладання літератури ... та недостатню активність у боротьбі з націоналізмом, що виявилось під час чистки партії»[10, арк.23].

Михайло Григорович Літінський працював професором кафедри математики. Впродовж 1925-1935 рр. виконував обов'язки помічника директора з навчальної роботи. У 1933 р. М. Г. Літінський отримав сувору догану за те, що «особисто знав про дворянське походження К. К. Осмоловського і не допоміг директору виявити це, а також за затвердження «націоналістичної рецензії і плану Абрамовича». У 1935 р. він був усунений з роботи як «чужеродний елемент» [11, с.35].

У цей час нормою стали доноси і клеми, набули систематичного характеру різноманітні перевірки, в боротьбі із відхиленням активну участь беруть окремі викладачі. Так, наприклад, доцент літератури Ф. С. Маренко за час своєї роботи в інституті (із вересня 1933 р. по січень 1935 р.) «брав активну участь у боротьбі з націоналістичними проявами в Інституті, зокрема кафедри літератури» [4, арк. 59].

Наказом за № 417 від 29 листопада 1933 р. зі складу викладачів інституту було виключено доцента української мови В. Л. Лесіка, котрий при переході на роботу до Сумського педагогічного інституту «укрив про свою класово-ворожу роботу». В наказі відзначалося також, що він раніше «працював у Херсонському Інституті, виключений за запровадження в програмах та викладанні мови націоналістично-шовіністичних поглядів. Перейшовши на працю до Всеукраїнського Комуністичного Інституту Радбудівництва та права – Лесік продовжував пропонувати класово-ворожу ідеологію серед студентства Інституту. Організував групу студентів на вшанування пам'яті Хвильового під час похорон. Коли по учбовим планам йому було зменшено кількість годин, то Лесік викинув гасло «йде розгром української мови»» [5, арк. 32].

Зауважимо, що слова викладача про розгром української мови недалеко від правди, адже із грудня 1932 року вийшла серія постанов про скасування українізації за межами УСРР, а також почалося поступове згортання українізації безпосередньо і в самій УСРР, що супроводжувалося кампанією по правильному навчанню української мови. Наприклад, в плані-програмі з української мови наголошувалося на тому, що лектор повинен повсякчас на

конкретних прикладах показувати, як «контрреволюційні націоналістичні елементи шкодили на фронті мови». І далі пропонувався текст лекції наступного змісту: «Шкідники-націоналісти направляли розвиток української літературної мови на відрив від мови українських працюючих мас, протиставляли і відділяли її від інших мов Радянського Союзу, особливо від російської мови, орієнтуючи українську мову на польську й чеську буржуазні культури. Українські націоналісти вводили в мову архаїзми, надумані слова, викидали з української мови слова, спільні з російською мовою, боролися проти революційної термінології інтернаціональної лексики. Під керівництвом ЦК КП(б)У на чолі з тов. Косіором і тов. Постишевим українські націоналісти були розбиті» [11, с. 43].

Спеціальні та судові органи стояли на сторожі політики партійно-державного керівництва для обмеження інтелектуальної свободи в науковій творчості. Визначення партійними функціонерами з ідеологічних міркувань «правильної тематики» наукових досліджень, «правильної тематики» лекцій, вивчати «правильну» літературу тощо, призвело до фактичного надання права адміністрації навчальних закладів, а в цілому спеціальним і судовим органам контролювати науковий і навчальний процес. Така політика завдала великих втрат українській науці й освіті. Видатні вчені були позбавлені можливості реалізувати на практиці свої знання, досвід і талант.

На початку 1935 р. директор інституту І. Д. Семенов видав розпорядження наступного змісту: «у зв'язку з тим, що в Інституті трапляються випадки, коли деякі лектори рекомендують студентам заборонену літературу (тов. Камінський) – категорично забороняю рекомендувати студентам будь-яку заборонену літературу навіть для критики. Відповідну критику буржуазних теорій треба самому лектору докладно та чітко давати в своїх лекціях» [3, арк. 49]. Згаданий в наказі Ю.В. Камінський, працював в інституті із жовтня 1934 р. по травень 1935 р. і читав лекції з історії української й російської літератури та методології літератури і залишив інститут у зв'язку із ліквідацією мовно-літературного факультету [3, арк. 48].

Проте під репресивний удар на цьому ґрунті потрапили й інші викладачі. Так, зокрема, наказом № 49 від 12 березня 1934 р. було звільнено лектора кафедри літератури М. Г. Василенка «за протаскування буржуазно-націоналістичної контрабанди у викладенні української літератури, за буржуазно-націоналістичні характеристики окремих письменників (І. Франка, В. Винниченка, Лесі Українки, Г. Чупринки), що підтвердилося при перевірці роботи Василенка» [5, арк. 76].

Влітку 1937 року розпочинається «генеральна чистка» радянського суспільства. Вона проходила одразу з багатьох напрямків. Бажання Сталіна підвищити керованість партійно-державного апарату, позбутися старих партійних кадрів, потреба нових більш кваліфікованих, але й більш залежних від нього в усьому партійців призводить до масового терору проти партії. Органи НКВС боролися не тільки проти будь-яких виступів противників політики Сталіна, але й проти партії в цілому. За кілька місяців кількість заарештованих за звинуваченнями в політичних злочинах зростає в декілька разів. Під молот репресій потрапили не тільки учасники колишньої опозиції та особи, які підтримували з ними зв'язок, але й набагато ширше коло людей.

У Сумському педагогічному інституті з новою силою продовжуються арешти. У 1937 р. було звільнено з роботи заступника директора з навчальної роботи Шевченка М. І. «за щільний зв'язок і захист ворогів народу, контрреволюціонерів, троцькістів і націоналістів». В матеріалах архіву зазначено, що 19 квітня 1938 р. звільнити з роботи асистента кафедри хімії «Комлева Олександра Йосиповича, як репресованого органами НКВС». Каніщев Іван Васильович – військовий керівник педагогічного інституту був заарештований 15 квітня 1938 р. Трійкою при управлінні НКВС застосована вища міра покарання. Розстріляний 03 червня 1938 р. Реабілітовано обох викладачів у 1956 р. У квітні 1938 р. було заарештовано викладача військової справи, члена ВКП (б), Приймака Дмитра Андрійовича, звинувачений за участь у контрреволюційних організаціях (ст. 54-2, 54-11 КК УРСР) [14, с. 225]

Окрім викладачів репресовано було значну кількість студентів. Так, зокрема, Онищенко Яків Григорович навчався на 4 курсу педагогічного інституту, проживав у м. Суми. За антирадянську пропаганду був заарештований у вересні 1937 р. А у грудні 1937 р. був засуджений до висилки на 5 років у віддалені місцевості СРСР. Реабілітований у 1959 р. Декілька студентів Білопільського робітфаку Сумського педагогічного інституту було заарештовано й ув'язнено на різні терміни. Зокрема. Вороненка Миколу Родіоновичу 1918 р.н., студента 4 курсу було арештовано 27.06.1935 р., звинувачений у антирадянській пропаганді й участі у контрреволюційній організації за ст. 54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР засуджений на 3 роки виправно-трудових таборів. Верховним Судом УРСР 15.02.1936 р. покарання пом'якшено до 2 років [14, с. 275]; Комісара Василя Яковича 1917 р.н., арештовано 14.06.1935 р. звинувачений за ст. 54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР засуджений на 3 роки виправно-трудових таборів [14, с. 296]; Скоробагатька Олексія Миколайовича 1914 р.н., арештовано 14.06.1935 р. звинувачений за ст. 54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР засуджений на 5 років ВТТ [14, с. 325]; Тищенко Михайла Григоровича 1918 р.н., арештовано 14.06.1935 р. звинувачений за ст. 54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР засуджений на 4 роки виправно-трудових таборів [14, с. 331] та багатьох інших.

Головним наслідком масових репресій було фізичне винищення активної та інтелектуальної частини нації і моральне розтління тих, кого терор не торкнувся. За розмахом знищення населення власної країни сталінський терор не знає собі рівних у світовій історії. Він залишився в пам'яті людства під назвою Великого Терору. Репресії сталінського режиму завдали відчутного удару по усьому суспільству. Була понівечена доля мільйонів людей. В атмосфері страху, наклепів, насильства виховувалось ціле покоління людей. Репресії мали на меті знищення справжніх і потенційних противників режиму, створення атмосфери страху й абсолютної покори, остаточного утвердження режиму особистої влади Сталіна, диктаторською за своєю природою та культу його особи.

Список використаних джерел та літератури

1. Васильєв В. Політичне керівництво УРСР і СРСР: динаміка відносин центр-субцентр влади (1917–1938) / В. Васильєв. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 376 с.
2. Голубченко В. Ю. Педагогічна діяльність Ю. П. Самброса / В.Ю.Голубченко // Матеріали третьої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції (Частина І. Історія). – Суми: РВВ СДПУ ім. А.С.Макаренка, 1999. – С. 119-121.
3. Державний архів Сумської області (далі – ДАСО). – Ф. Р-2817, оп. 1, спр. 231
4. ДАСО. – Ф. Р-2817, оп. 1 – спр. 234
5. ДАСО. – Ф. Р-2817, оп. 1 – спр. 235
6. ДАСО. – Ф. Р-2817, оп. 1 – спр. 237
7. ДАСО. – Ф. Р-2817, оп. 1 – спр. 238
8. ДАСО. – Ф. Р-2817, оп. 1 – спр. 242
9. ДАСО. – Ф. Р. – 6, оп. 1. – спр.747.
10. ДАСО – Ф. Р-7641, оп.6, спр.581
11. Корж Л. В. Історія становлення та розвитку Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка / Л. В. Корж. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 86 с.
12. Корогод Б. Л. З історії створення Сумського педагогічного інституту / Б. Л. Корогод // Матеріали другої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції (Частина І. Історія). – Суми: РВВ СДПУ ім. А.С.Макаренка, 1998. – С. – 107-112.
13. Никифоров А. М. Особливості сумського періоду педагогічної діяльності Никанора Онацького на Слобожанщині (1913 – 1933 рр.) / А. М. Никифоров // Молодий вчений. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – № 2 (29). – С. 316 – 320.

14. Реабілітовані історією: у 27 т. / Сумська область: У 3 кн. – Кн.1. – Суми : ВВП «Мрія – 1» ТОВ, 2005. – 756 с.
15. Ткаченко Б. Погром: документальний нарис / Б. Ткаченко. – Суми : ВВП «Мрія – 1» ТОВ, 2010. – 367 с.

Repressions are against the teachers of the Sumy state pedagogical college in 30-th of XX of century

In the article the evolution of relation of soviet power is reflected to intelligentsia, in particular teachers of the Sumy state pedagogical college in 30th of XX of century. Principal reasons are certain, regional features of development of mass repressions against the people of creative labour in 1930th.

Concrete examples, поіменний list of representatives of institute, certain as a «anti-soviet element» and «enemies of people», that were subject to the mass repressions, are made.

Key words: intelligentsia, humanitarian intelligentsia, repressive-punitive policy.